

Economia Bàsica

L'economia està present en tots els aspectes de la vida, d'aquí la importància que l'alumnat adquireixi competències en economia que li permetin prendre decisions i realitzar una adequada gestió dels recursos individuals i col·lectius, contribuint així al seu desenvolupament personal i al benestar social.

L'ensenyament de l'economia es troba íntimament lligat a l'assoliment dels objectius de desenvolupament sostenible de les Nacions Unides (ODS) dins de l'Agenda 2030. Aconseguir un desenvolupament sostenible del nostre país suposa comprendre els mecanismes que expliquen el funcionament de la nostra societat, així com garantir la solidaritat interpersonal, interterritorial i intergeneracional, sent respectuosos amb el medi ambient. Implica també tenir en compte la perspectiva de gènere i els processos de col·laboració i diàleg, el pensament crític, l'ús de metodologies innovadores i processos d'aprenentatge actiu i participatiu, per contribuir a la consciència democràtica, cohesionada i global. Requereix a més una ciutadania formada en temes econòmics i financers per planificar, organitzar, finançar i impulsar projectes vitals.

A Catalunya cal continuar amb la necessària alfabetització econòmica dels estudiants.

La matèria d'Economia Bàsica està plantejada com a matèria d'opció a quart curs de l'educació secundària obligatòria, i vol garantir, des de l'ensenyament obligatori, l'objectiu d'acompanyar l'alumnat perquè adquireixi una formació econòmica social i sostenible (global, de gènere, domestica/familiar, etc.) bàsica que contribueixi a fer que els i les alumnes esdevinguin ciutadans i ciutadanes responsables, reflexius i crítics.

Ha de permetre a l'alumnat donar respostes coherents als principals temes de debat econòmic i fer-ho aportant una reflexió crítica sobre les causes i les conseqüències dels problemes econòmics. Això requereix explorar l'entorn, analitzant des d'una perspectiva econòmica els diferents àmbits —social, cultural, artístic i empresarial.

La cultura econòmica implica reconèixer l'individu en el seu paper com a consumidor, productor, treballador, inversor o estalviador, i ciutadà responsable en una societat democràtica, ja que moltes d'aquestes qüestions són de gran transcendència per a la seva vida personal i familiar.

És objecte d'aquesta matèria la recerca de la informació, les possibles fonts i els diversos suports, així com la transformació d'aquesta informació en coneixement, per poder interpretar informacions i opinar de manera argumentada sobre qüestions de l'actualitat econòmica.

També incideix en el desenvolupament d'habilitats de gestió, planificació i organització. Tenint en compte una sèrie de condicions, permet prendre decisions, en un entorn concret, i ser prou flexible per adaptar-les quan sigui necessari; contribueix a potenciar les habilitats de comunicació per explicar i transferir les solucions a contextos reals i fomentar el treball solidari i col·laboratiu.

La matèria d'economia té punts d'intersecció amb la matèria d'emprenedoria pel que fa a l'aplicació dels coneixements econòmics i per conduir el propi aprenentatge i ser capaç de continuar aprenent de manera cada vegada més eficaç i autònoma d'acord als els propis objectius i necessitats.

També té relació amb les competències de l'àmbit matemàtic, com traduir un problema a llenguatge matemàtic utilitzant variables, símbols, diagrames i models adequats per poder resoldre'ls. Alhora permet emprar la comunicació i el treball col·laboratiu per compartir i construir coneixement a partir d'idees matemàtiques.

Hi ha una vinculació directa amb l'etapa de primària, en els principis pedagògics de la qual s'explicita la potenciació de l'aprenentatge significatiu per al desenvolupament de les

competències que promoguin l'autonomia i la reflexió. A més, hi ha continuïtat entre aquesta matèria i el desenvolupament, en l'etapa de primària i en els tres primers cursos d'educació secundària obligatòria, de dues competències clau, vinculades al perfil competencial de sortida de l'alumnat. D'una banda, la competència emprenedora, estretament relacionada a aquesta matèria, que requereix saber que hi ha diferents contextos i oportunitats per materialitzar les idees en accions, comprendre l'economia i els diferents plantejaments de planificació i gestió de projectes, i mostrar una actitud emprenedora. D'altra banda, la competència personal, social i d'aprendre a aprendre, que suposa adquirir habilitats per fer front a la incertesa i la complexitat, gestionar els conflictes, reflexionar de manera crítica i adoptar decisions, i col·laborar en equip i negociar; per a això és necessari, a més, mostrar tolerància, expressar i comprendre punts de vista diferents, inspirar confiança i sentir empatia, aspectes que defineixen el caràcter emprenedor.

El desenvolupament de les competències específiques es basa en les competències clau i en els sabers de la matèria, que es troben estructurats en quatre blocs que inclouen els coneixements, les destreses i les actituds imprescindibles; per aquesta raó s'opta per formular els sabers lligats a una capacitat i en un context en el qual s'han de desenvolupar. El professorat pot desenvolupar un context alternatiu, si ho considera adient.

El primer bloc de sabers es relaciona amb l'escassetat de recursos com a problema bàsic de l'economia, argumentant i debatent sobre les desigualtats i els principis d'interacció social en l'economia, reconeixent els valors de les economies plurals o economia crítica a la societat.

El segon tracta del compromís i sentit ètic en la presa de decisions, com a consumidors responsables, per contribuir al desenvolupament sostenible en un món global, incloent el comerç just i incorporant els objectius de desenvolupament sostenible (ODS) al desenvolupament local i global.

El tercer bloc es vincula a les finances per la vida, el coneixement del funcionament del sistema financer i les entitats financeres. A partir de la projecció de necessitats financeres i objectius vitals, s'haurà de portar a terme la planificació financera per dissenyar un pla financer personal i/o familiar sobre la base de la presa de decisions informades, apropiades i ajustades al perfil de risc.

El quart bloc fa referència a les finances públiques, el paper del sistema impositiu en l'erradicació de la pobresa i la reducció de les desigualtats, i afectacions dels impostos en la presa de decisions financeres.

Els criteris d'avaluació establerts per a aquesta matèria van dirigits a conèixer el grau de competència que l'alumnat hagi adquirit, és a dir, l'acompliment a nivell cognitiu, instrumental i actitudinal, a través de la mobilització dels sabers per a la seva aplicació a l'àmbit personal, social i acadèmic, orientats a estudis posteriors i a una futura projecció professional.

Es proposa la concreció curricular d'aquesta matèria des d'una perspectiva teoricopràctica aplicant els sabers en l'entorn. D'aquesta manera, els aprenentatges es construeixen en i des de l'acció. L'alumnat prendrà decisions en un ambient flexible i obert que li permeti desplegar les seves aptituds, potenciar les seves destreses i actituds, tot treballant en equip. Aquesta dinàmica de treball genera una cultura creativa i col·laborativa adreçada a crear valor per a la societat.

En la matèria Economia Bàsica es treballen un total de 5 competències específiques que són la concreció dels indicadors operatius de les competències clau definits al perfil competencial de sortida de l'alumnat al final de l'educació bàsica.

Competència específica 1

Reconèixer els rols individuals i col·lectius de les persones dintre del sistema econòmic i constituir dinàmiques de participació ciutadana, prenent consciència de la interdependència dels factors econòmics, per valorar les desigualtats en l'accés als recursos i la distribució de la riquesa.

Críteris d'avaluació

1.1 Analitzar les relacions d'interdependència i interconnexió de les decisions dels individus i la societat al sistema econòmic, posant en pràctica habilitats personals i socials de lideratge, cooperació i innovació, tant de manera presencial com virtual, en diferents contextos de treball en equip.

1.2 Identificar desigualtats en l'accés als recursos i la distribució de la riquesa, per contribuir a un món més equitatiu i sostenible, mitjançant mecanismes de participació ciutadana basats en el diàleg, l'equitat, el respecte a la diversitat i la inclusió en la societat.

1.3 Valorar com les decisions econòmiques, tant individuals com col·lectives, afecten la distribució de la riquesa al món i al medi ambient.

Les relacions sistèmiques d'interdependència, ecodependència i interconnexió entre actuacions locals i globals, en entorns canviants i diferents, així com la flexibilitat i l'adaptació a les transformacions tecnològiques, legals i de qualsevol tipus es consideren fonamentals per la presa de decisions ètiques i responsables de cada moment. Fruit de de les actuacions individuals i col·lectives en l'activitat econòmica es pot contribuir a una societat més justa i democràtica.

L'alumnat ha de donar respostes coherents als principals temes de debat econòmic i fer-ho aportant una reflexió crítica sobre les causes dels problemes econòmics, amb l'entrenament de la capacitat creadora aplicada a diferents escenaris per assolir avenços econòmics de valor i amb criteris de sostenibilitat. També ha de conèixer i practicar processos de participació ciutadana per arribar a consensos sobre qüestions econòmiques, mitjançant el diàleg i el respecte a la diversitat, afavorint la intel·ligència col·lectiva necessària per afrontar reptes globals, promovent processos que impliquin les persones en la transformació social cap a la inclusió, l'equitat i la sostenibilitat.

La cultura econòmica implica reconèixer l'individu en el seu paper de consumidor, productor, treballador, inversor o estalviador, i ciutadà responsable en una societat democràtica. Aquesta matèria permet millorar les desigualtats econòmiques i socials, i empodera l'alumnat per prendre decisions de consum, estalvi, laborals i contractuals en situacions presents i futures. En aquest sentit, és indispensable reconèixer, d'una banda, els trets característics i les qualitats personals pròpies i dels altres, i, d'altra banda, el desenvolupament de les habilitats socials com l'empatia, l'assertivitat, la negociació, el lideratge i el respecte cap als interessos, les eleccions i les idees dels altres. També és substancial el coneixement i ús d'habilitats de comunicació, ja que faciliten una visió compartida, la creació d'un bon clima de treball i la construcció de vincles de cooperació que reverteixin en el creixement personal i col·lectiu, i intensifiquen valors de respecte, tolerància i equitat.

Competència específica 2

Integrar i promoure pràctiques econòmiques basades en valors humans, solidaris i sostenibles, amb consciència ciutadana, per contribuir a una societat més equitativa, justa i sostenible en un món global i divers.

Criteris d'avaluació

2.1 Analitzar experiències, en l'àmbit local i global, desenvolupades en el marc de les economies plurals (economia feminista, economia ecològica, economia circular, entre d'altres), i aprofundir entorn de propostes innovadores.

2.2 Reconèixer valors alternatius com el de la vida per sobre del diner, la cooperació per sobre de la competència, la responsabilitat social de les pròpies accions i la regulació responsable per part dels governs.

2.3 Valorar els drets econòmics i socials com a ciutadans, i implicar-se activament en els reptes relacionats amb el consum ètic i responsable.

Un dels reptes fonamentals del segle XXI és assegurar la prosperitat per a tothom des de la sostenibilitat, que incorpora, entre altres objectius, la lluita contra la pobresa extrema i la desigualtat, la protecció de l'entorn natural i la reversió del canvi climàtic.

Conèixer i comprendre l'entorn i la societat des d'un enfocament econòmic és fonamental. Resulta imprescindible dotar les persones dels coneixements econòmics bàsics perquè, amb sentit crític i des d'una visió activa, promoguin i desenvolupin actuacions relacionades amb el desenvolupament sostenible, que donin resposta a aquests reptes tant en l'àmbit local com global, per assolir els objectius de desenvolupament sostenible. En aquest context, cal conèixer les diferents visions de l'economia i ampliar la mirada cap a una economia humana, solidària i sostenible. Aquesta mirada és indispensable per formar una ciutadania conscient dels seus drets econòmics i socials, i de les implicacions de les decisions econòmiques sobre les persones, el medi ambient i la societat.

Es tracta de conèixer i valorar experiències econòmiques que recullin valors alternatius al lliure mercat, emmarcades en el que denominem economies plurals —l'economia feminista, l'economia ecològica o l'economia circular, entre d'altres—, així com de proposar altres experiències innovadores. És important adquirir un sistema de valors i actuar des de principis ètics. Això implica conèixer i prendre consciència de les diferents realitats humanes, valorar la riquesa i les oportunitats del nostre món i de la nostra societat des d'una actitud proactiva i compromesa amb un estil de vida sostenible i ecosocialment responsable, assumint que cada persona té una responsabilitat i un impacte sobre l'entorn i sobre les persones.

Per promoure pràctiques econòmiques equitatives i sostenibles, les persones i les comunitats han de poder involucrar-se en processos d'aprenentatge i participació orientats a la presa de decisions col·lectives com a estratègia envers el bé comú.

Competència específica 3

Analitzar i contrastar informació de diferents fonts i suports, a través de mètodes de recerca, amb rigor i sentit crític, per suggerir mesures econòmiques que millorin l'entorn social i el medi ambient.

Criteris d'avaluació

3.1 Cercar, seleccionar i contrastar informació, amb rigorositat i de fonts fiables, orals, impreses o digitals, sobre temes d'interès i/o actualitat, present a l'entorn global i divers, amb criteris ètics.

3.2 Confeccionar una petita recerca d'una situació econòmica de l'entorn proper de l'alumnat.

3.3 Analitzar en grup, amb el suport de mitjans digitals, casos de problemes econòmics, valorant críticament la situació econòmica local i global, per proposar solucions en l'àmbit econòmic.

La cerca d'informació, entesa com el conjunt de dades o elements que aporten nous coneixements i permeten solucionar problemes i prendre decisions, és el punt de partida perquè la ciutadania compregui millor el món que ens envolta, per identificar actuacions econòmiques responsables i sostenibles dins d'un món cada cop més global, divers i incert.

En aquest sentit, és essencial contribuir a fer que l'alumnat sigui capaç d'identificar la informació esbiaixada que sovint es poden trobar a les xarxes socials.

Per afavorir l'autonomia en l'accés a la informació cal donar a conèixer les diferents fonts (generals, especialitzades, primàries, secundàries, etc.) a què es pot recórrer, així com els diferents mètodes de cerca, que poden anar des de l'observació directa fins al maneig de diferents suports: orals, impresos o digitals (entrevistes, documents, material audiovisual, etc.). En l'actualitat, es fa imprescindible saber cercar informació, acotar i seleccionar la més rellevant, emmagatzemar-la de forma ordenada i utilitzar-la quan escaigui, analitzant la informació obtinguda, valorant-la amb rigorositat i sentit crític i qüestionant-ne la procedència i fiabilitat.

Competència específica 4

Reconèixer el funcionament bàsic del sistema financer i els instruments de política fiscal del sector públic, coneixent les fonts financeres i aplicant la tria d'aquestes per prendre decisions sobre estalvi i inversió, i per regular l'activitat econòmica amb criteris ètics i de sostenibilitat.

Criteris d'avaluació

4.1 Analitzar les principals fonts financeres i els productes financers més habituals per a l'estalvi i la inversió, per ajudar a la planificació financera, tenint en compte les finances ètiques, en un món globalitzat.

4.2 Classificar les principals partides d'un pressupost públic, analitzant amb criteris de coherència i equitat la seva organització, distribució i ús, per determinar els efectes que suposa la intervenció del sector públic sobre l'economia.

4.3 Analitzar el deute públic i el dèficit públic valorant les conseqüències del frau fiscal per a la societat i la sostenibilitat.

En l'actualitat l'educació financera bàsica, a més de donar a conèixer els elements i les regles que expliquen el funcionament bàsic del sistema financer i les conseqüències que es deriven de les decisions financeres, posa a l'abast dels estudiants eines, habilitats i coneixements per prendre decisions financeres informades, apropiades i ajustades al seu

perfil de risc, necessitats i expectatives, la qual cosa redunda en una millora de l'estabilitat i confiança en el sistema financer i el creixement econòmic sostenible, projecta uns valors relacionats amb la solidaritat entre persones, la gestió dels recursos i de la desigualtat i la importància de la sostenibilitat.

És responsabilitat de tots els professionals que ens dediquem a l'ensenyament fer néixer en els estudiants una consciència social fonamentada en la integritat, la solidaritat i l'equitat. És per això que cal fomentar l'adquisició d'una consciència col·lectiva i contraposar-la a actituds individualistes. Per aconseguir-ho cal conèixer els conceptes de corrupció, transparència, els impostos i el frau i el paper del sector públic com a regulador de l'activitat econòmica.

Ahora es pretén conscienciar l'alumnat que si volem viure en un país amb valors democràtics és necessària una actitud personal que els defensi. És fonamental que entengui la responsabilitat que comporta votar i que valori positivament bones pràctiques ciutadanes com la denúncia de comportaments corruptes i defraudadors.

L'ètica ha de ser present en la formació econòmica orientada a la sostenibilitat i al benestar per a tothom.

Competència específica 5

Dissenyar un pla financer personal i/o familiar, aplicant estratègies de planificació i presa de decisions, avaluant-ne la coherència i consistència al llarg del temps, per donar resposta a les necessitats vitals presents i futures, i millorar la qualitat de vida.

Criteris d'avaluació

5.1 Conèixer la situació patrimonial i les necessitats financeres actuals, i preveure el moment i la magnitud de les futures (consum i oci, crèdit/finançament, estalvi i inversió i les assegurances com a mitjà de cobertura de riscos), en funció dels objectius personals i/o familiars; i estimar-ne el valor econòmic.

5.2 Utilitzar, amb iniciativa, estratègies de planificació i presa de decisions en la creació d'un pla financer personal i/o familiar que cobreixi les necessitats identificades i faciliti la consecució dels objectius establerts.

5.3 Analitzar l'elaboració, viabilitat i sostenibilitat del pla financer dissenyat, i millorar-lo en funció de la valoració realitzada, reflexionant sobre la importància de planificar les finances personals i familiars per contribuir al desenvolupament personal.

En el món incert, canviant i complex en què vivim és necessari planificar les nostres finances per cobrir les necessitats personals i familiars, d'alimentació, vestimenta, transport, educació, cultura i oci; decidir els objectius personals i/o familiars de futur, i estar preparats per solucionar possibles imprevistos que suposin una despesa.

L'objectiu de la planificació financera personal i/o familiar és preveure les accions necessàries per aconseguir els objectius marcats a mitjà i llarg termini. La seva finalitat és contribuir a una vida més sostenible i de qualitat. Durant l'elaboració de la planificació financera, cal assegurar que aquesta sigui viable i coherent en el temps, i que els objectius establerts siguin quantificables i realistes.

A tal efecte, cal determinar la situació patrimonial, marcar uns objectius realistes i identificar les necessitats de consum, oci, finançament, estalvi i inversió. Dissenyar un pla d'acció implica prendre decisions financeres adequades per satisfer, de manera autònoma, les necessitats identificades a partir dels objectius marcats. Disposar d'un fons

d'emergència o contractar assegurances són dos mitjans a tenir en compte per cobrir riscos o eventualitats.

A més, en contextos canviants, és imprescindible revisar de forma regular aquest pla i reajustar-lo a les circumstàncies, aplicant un procés continu d'anàlisi i validació. Els aprenentatges validats permeten reduir la incertesa i gestionar el risc de la planificació financera al llarg del temps per contribuir a la qualitat de vida de les persones.

Sabers

Els sabers es formulen amb relació als contextos en què es pot desenvolupar el seu aprenentatge competencial. Els i les docents poden incorporar contextos alternatius si ho consideren pertinent.

A. L'economia més enllà dels diners

- Relació entre l'escassetat de recursos i les necessitats com a problema bàsic de l'economia, argumentant i debatent sobre els principis d'interacció social en l'economia.
- Reconeixement de pràctiques i propostes de les economies plurals o economia crítica (economia ecològica, economia feminista, economia circular...), a la societat.
- Valoració de les reivindicacions de l'economia feminista i les seves implicacions per a la igualtat de les dones: l'economia de les cures i el treball reproductiu.
- Justificació de la necessitat de l'economia col·laborativa i l'economia social i solidària (cooperatives), amb la perspectiva de la sostenibilitat.
- Integració dels drets i deures econòmics i socials per a una ciutadania activa.
- Proposta d'actuacions econòmiques, locals i globals, que millorin l'entorn social i mediambiental.
- Ús d'estratègies de recerca, selecció i gestió d'informació, procedent de diverses fonts, per informar-se en la presa de decisions econòmiques.
- Demostració d'una comunicació eficaç per argumentar i opinar amb criteri sobre aspectes econòmics.
- Presa de decisions econòmiques en un context d'innovació com a font de transformació social: algoritmes, criptomonedes, *blockchain*...

B. Ètica i responsabilitat en economia

- Desenvolupament de compromís i sentit ètic com a consumidors responsables, per contribuir al desenvolupament sostenible.
- Anàlisi crítica de la influència de la publicitat en la presa de decisions de consum.
- Integració dels drets i deures com a consumidors en un món global.
- Distinció entre necessitats i desitjos en la planificació financera.
- Valoració del comerç just i el consum ètic en un context de lliure comerç. Incorporació dels objectius de desenvolupament sostenible (ODS) al desenvolupament local i global.
- Anàlisi crítica de la informació, les dades i les seves fonts, i detecció de notícies falses, per a la presa de decisions econòmiques ètiques i responsables.
- Coneixement i ús de processos de participació ciutadana en la presa de decisions econòmiques pel bé comú.
- Coneixement i valoració de mesures de transparència, bon govern i rendició de comptes, com a ciutadans actius i compromesos.

C. Finances per la vida

- Valoració dels avantatges i inconvenients de l'endeutament en la planificació financera.
- Coneixement de les fonts de finançament: préstecs personals i hipotecaris, crèdits, descobert i la reunificació de deutes.
- Coneixement dels principals productes d'estalvi i inversió en la planificació financera. La rendibilitat. Perfils de risc. La diversificació. Renda fixa (bons) i renda variable (accions).
- Valoració del paper de les assegurances com a mecanisme de gestió del risc en la planificació financera.
- Càlcul d'interessos. L'interès compost. La TAE. TIN versus TAE.
- Projecció de necessitats i objectius per planificar la presa de decisions financeres al llarg de la vida.
- Disseny d'un pla financer a partir de la projecció de necessitats financeres vitals. El pressupost personal o familiar, ingressos i despeses. La importància del fons d'emergència.

D. Finances públiques

- Coneixement del funcionament del sistema financer i les entitats financeres, i valoració del seu paper en l'activitat econòmica i en la presa de decisions financeres.
- Valoració de les finances ètiques i socials, el mecenatge i el crowdfunding com a fonts de finançament i captació de recursos financers.
- Valoració del paper del sistema impositiu en l'erradicació de la pobresa i la reducció de les desigualtats, i afectacions dels impostos en la presa de decisions financeres.
- Anàlisi crítica del frau fiscal i les seves conseqüències en termes d'equitat i sostenibilitat.